

Intervju med finska krigsbarnet Nanny Ohlsson, Tylösand.

Född i Hangö, Finland.

Berättar om sin upplevelse som finskt krigsbarn i Halland.

Intervjuare: Anna Lindqvist, Hallands bildningsförbund. Halmstad 2017.

Förkortningar: NO= Nanny Ohlsson, AL= Anna Lindqvist (BO= Bengt Ohlsson)

Dialektala uttryck och talspråk:

Eh= talspråk

Mhm= talspråk

Kamrern= kamreren

Tatt= tagit

Inspelning 1

NO: Eller Hangöbarn.

AL: Mm.

NO: Till Halmstad.

AL: Ja.

NO: Och jag har två systrar, och dom kom också hit.

AL: Mm, ok.

NO: Men det intressanta är väl egentligen att, jag var sex år.

AL: Mm.

NO: Och då kom vi ju med båt till Stockholm. Jag kan börja från början att ryssarna tog Hangö.

AL: Mm.

NO: Och vi hade tio dagar på oss och försvinna.

AL: Ja.

NO: Och ta med oss det vi kunde.

AL: Mm.

NO: Eh, men innan det så var det ju att man förhandlade med ryssarna och kom, kom till den slutsatsen att dom skulle arrendera det, Hangö udd. I 30 år, det kanske du vet allt det här?

AL: Mm, litegrann, ja.

NO: Ja. Men i alla fall så, dom anföll ju Finland utan krigsförklaring. Men då kom vi till Helsingfors, och det, först via sommarstugeområde utanför Hangö.

AL: Ok.

NO: Men då var det ju, då var det fred en kort tid.

AL: Mm.

NO: Och min pappa arbetade på Fazer i Helsingfors så att, men det var inte lätt att hitta någonstans att bo.

AL: Nej.

NO: Så att, för att det var så mycket som var bombat. Så vi fick bo i en butikslokal.

AL: Jaha.

NO: I Kotby som sen blev olympiabyn.

AL: Ok.

NO: Ja, och sen bröt ju kriget ut igen, fortsättningskriget. Och då fanns det ju till sist ingen mat.

AL: Nej.

NO: Och, min farmor stod i kö klockan fem på morgonen. Och när det var hennes tur var det slut. Och då bestämde dom sig för att vi skulle komma, åka till Sverige och få äta upp oss, som det hette, i sex månader.

AL: Ja.

NO: Så vi, och det, vi samlades upp i posthuset i Helsingfors, och fick dom här brickorna på oss.

AL: Ja.

NO: Och det märkliga är, jag var ju sex år, nästan sju, och jag har inget minne av det. Och min storasyster har inte det heller. För, vi förträngde det helt enkelt. Men min mellansyster hon har väldigt bra minne, så hon kommer ihåg det, att vi ja, slet och drog i våra föräldrar. Men så kom vi ju då till Stockholm för att ja, dom rökte kläderna, som det hette.

AL: Ja.

NO: Och där fick vi ju vara, ett tag. Tills vi fick våra kläder tillbaks.

AL: Ja.

NO: Och, men jag blev sjuk, så jag fick stanna en hel månad, ensam.

AL: I Stockholm?

NO: I Stockholm, medan mina systrar åkte iväg.

AL: Mm.

NO: Och det har jag inget minne av.

AL: Ok.

NO: För det har jag också förträngt. Medan mina, min syster som har bra komihåg, hon kommer ihåg att dom slet och drog och sen, mamma trodde ju att vi kom, skulle komma till nått hem.

AL: Ja.

NO: Och där för hade hon packat alla kläder i samma.

AL: Samma väska...

NO: Eh, ja, samma väska. Så det var ju att riva ut det som var mitt då. Och sen efter en, en månad då, och sen kommer jag ihåg, att vi, jag var i Humlegården åkte vi kälke. Det kommer jag ihåg, men inte nått annat.

AL: Nej.

NO: Och vi var ju stationerade på Hotell Anglais, i Stockholm. Dit kom ju dom alla. Det kanske du vet också, att dom alla barn kom dit först.

AL: Ja, många, ja.

NO: Ja, många i alla fall. Ja, och sen så skulle jag ju åka hit ner ensam. Men det var inte, det var nån Röda Korset tant tror jag. Om du vet, Friherrinnan Hermelin.

AL: Ja.

NO: Hon var ju väldigt engagerad, för hon var ju finlandssvenska.

AL: Ja.

NO: Mm, men i alla fall kom jag med tåget till Halmstad och dom hade plockat på mig så mycket kläder dom kunde så armarna stod rakt ut. Och så hade jag, kom, det kommer jag ihåg också, hade en liten, ett brunt paket med rester. Och jag kom till en familj som inte hade några barn.

AL: Mm.

NO: Och dom ville ju ha, alla ville ju ha små söta flickor i fyra-fem års åldern. Och jag var sex, fast när jag kom dit så frågade dom ju hur gammal jag var.

AL: Mm.

NO: Men jag sex. Men dom sa sju. För jag hade ju fyllt sju år i Stockholm.

AL: Jaha. Ja, ja.

NO: Alltså skulle jag ju börja skolan, till hösten. Och det var inte populärt.

AL: Nej.

NO: Nej, därför att min tant, som jag sa, hon var, på den, ja hon hade nervösa problem helt enkelt. Så dom hoppades ju att om dom fick en liten flicka där, som kunde, ja, göra så att hon inte bara tänkte på sig själv, om man säger så. Men hon hade faktiskt problem för hon svimmade av då och då.

AL: Ok.

NO: Men det visade sig sen att det var ju blodbrist, inget annat.

AL: Jaha.

NO: Men ja, vad ska jag mer säga om det. Jo, när jag kom första kvällen så hade jag ju inte sett kakao.

AL: Nej.

NO: Och jag var så blyg. Så dom trodde att jag pratade finska.

AL: Mhm.

NO: Och inte förstod för jag svarade ingenting.

AL: Nej.

NO: Utan bara nicka. (Skratt) Och till sist när jag fått tre tekoppar choklad och smörgåsar, jag åt ju som bara den, va. Då, då frågade dom inte mer.

AL: Nej. (Skratt)

NO: För det var ju inte så bra. Men första natten, det kommer jag ihåg. För då hade mamma, jag hade inget nattlinne med mig, tydligen, eller om det blev kvar i Stockholm. Och då fick jag låna, hade jag ett stort, ett nattlinne av, från min tant. Och då sa min farbror att – ja, nu får du inte åka hem förrän du har vuxit i det. Och det var ju det värsta han kunde säga. Så då vet jag att jag grät mig till sömns.

AL: Ja...

NO: Men, vill du höra lite om mina systrar också?

AL: Jättegärna.

NO: Ja. Min äldsta syster hon kom till en familj, du vet Knebildstorps.

AL: Mm.

NO: Det var ju, det var ju stor gård, när vi växte upp. Eh, och dom arrenderade det jordbruket. Och dom hade en dotter som var ett år äldre än min syster. Och hon hade det väldigt bra.

AL: Mm.

NO: Sen...

AL: Hur gammal var hon när kom?

NO: Hon var, nu ska vi se, om jag var sju, hon var tolv år.

AL: Ok.

NO: Ja, hon var väl elva när hon kom. Men min mellansyster har alltid varit lite pojkflicka, va. Så hon hamnade också i en familj som var ett år äldre, hade en dotter, ett år äldre.

AL: Mm.

NO: Och det var inte så bra, för att, ja, det var lite svartsjuka och dottern var ju rädd om sina saker men det var ju inte min syster. (Skratt) Utan, det blev, det var alltid rättegång varje kväll, för pappan höll med min syster och mamman med dottern. Ja, och sen var det ju det också att det kom, det fanns ett barnhem, för finska barn.

AL: Mm.

NO: Och det låg väldigt nära Magnus Stenbocksväg, en, jag vet inte var det, gatan hette för det huset finns inte kvar idag. Men det var ju ett hem för pojkar, för pojkar var ju inte så populärt. Och jag tror till och med att jag har en utskrift här från. Men det kan vi ta sen. Så hon var mycket tillsammans med dom.

AL: Ok.

NO: Ja. Här har vi min man. Hallå.

AL: Men det här barnhemmet.

NO: Ja.

AL: Vet du, minns du vad det hette?

NO: Jo, det hette nog Annebergs.

AL: Just det.

NO: Känner du igen det?

AL: Ja.

NO: Och där var många Hangöpojkar.

AL: Mm.

NO: Som vi kände, för Hangö var inte stort.

AL: Nej, man kallade också Hangöhemmet tror jag.

NO: Jaha.

BO: Hej.

AL: Hej, hej.

BO: Bengt.

AL: Anna heter jag.

BO: Välkommen.

AL: Tack så mycket.

NO: Ja.

BO: Har ni börjat så smått?

NO: Ja.

AL: Jajamänsan.

BO: Vad kul.

Slut på inspelning.

Inspelning 2

NO: Ja, men det stämmer nog för det var ju nästan bara Hangöpojkar.

AL: Mm, ja. Jag har en bild på det, gult hus.

NO: Ja, och det var ganska långsmalt, tror jag. Jag har en svag aning om hur det såg ut.

AL: Jag har en bild på det på anslagstavlan på jobbet.

NO: Jaha.

AL: Så att, ja.

NO: Och då var vi där ja. Jag kan ju säga så här, att dom jag kom till, dom har inte, dom hade inga egna barn.

AL: Nej.

NO: Så dom var, ja, dom var inte precis psykologer om jag säger så.

AL: Nej.

NO: För du vet att det här med, man ritar ju alltid till morsdag och sådär. Och det är väldigt känsligt när man är så liten.

AL: Mm.

NO: Och jag kom hem och hade gjort jättefin teckning till morsdag så lämnade jag den och så sa hon, men du, jag är inte din mamma.

AL: Ja... Mm.

NO: Och såna där saker. Sen vad som kändes också det var ju det här att min tant, hon presenterade alltid mig som en liten finska.

AL: Mm.

NO: Och det, ja hon gjorde väl inte i illvilja, men det kändes ganska hårt.

AL: Ja, det förstår jag.

NO: För, och likadant när mina klasskamrater, så, jag fick inte säga mamma och pappa, det fick dom andra, mina systrar göra.

AL: Mm.

NO: Men det fick inte jag. För dom var inte mina föräldrar, det kanske var en baktanke där att jag skulle inte glömma min biologiska mamma och pappa.

AL: Mm.

NO: Och sen var det också att, som jag sa så var hon nervöst anla, anlagd eller vad säger man?

AL: Nervöst lagd?

NO: Inte anlagd. (Skratt)

AL: (Skratt)

NO: Nervöst lagd, så att jag skulle hem till, efter skolan så fort som möjligt.

AL: Jaha.

NO: Och ta hand om henne. Och hon gick till sitt, sina föräldrar, och där fick jag hämta henne.

AL: Jaha.

NO: Så, sen när, vi bodde, du vet var psyket är?

AL: Mm.

NO: Det var ju barnhem förr.

AL: Mm, just det.

NO: Och det var precis intill där, det var bara tre hus på den gatan. Och det var Lindgrens som dom hette sen var det Norrs skoaffär, hade ett hus. Och så var det Man, Lundgrens gjuteri. Ja, och det var mina lekkamrater inne på barnhemmet, för dit fick jag gå, när min farbror hade kommit hem.

AL: Mm.

NO: Men jag fick ju aldrig ta hem några kamrater för att hon orkade inte med det.

AL: Mm...

NO: Jag har faktiskt ett foto där jag hade fyllt år och min pappa hade dött, och då fick jag ta hem två klasskamrater.

AL: Ja.

NO: Men det är liksom allt.

AL: Mm.

NO: Ja, så att, jag kan säga så här, att jag upplevde som, jag hade ingen barndom egentligen. För sen hände följande, han, min farbror, utverkade så vi fick stanna ett år. Istället för sex månader. Så vi åkte och då hade ryssarna lämnat tillbaka Hangö.

AL: Ja.

NO: Men vi kom ju till ett Hangö som inte hade, var sig likt. Det var ju så mycket bombat. Hela centrum var ju bombat. Sönderbombat. Och vi hade ett stort hus, som inte fanns nånting kvar. Det var min farmor som ägde det.

AL: Mm.

NO: Och det har jag också foto på här. Men hon hade ett mindre hus som vi kunde bo i. Det var ett rum och kök och alkov, också bodde min farmor ovanpå. Så det, och då hade min, min pappa blev svårt sårad i kriget, för han var vi fronten. Så där jägare som var bakom fienden.

AL: Mm.

NO: Och han levde med den här kulan i magen. Och var under utredning, för du vet han fick ju ingen, var inte klassad som, som krigs, nej vad heter det? Eh, krigsinvalid.

AL: Mhm.

NO: Utan det var under, under, in, utredning. Och så, det blev ju, ska vi se, det blir ju krig, ja, det blev illa i Hangö igen. För de börjar ju bomba, och ont om mat.

AL: Mm.

NO: Så att vi, då skrev min mamma och frågade om vi fick komma tillbaka, detta var alltså, ska vi se, 42, 43. Det måste ha vart 44, om jag har rätt. (1942, 43, 44)

AL: Mm.

NO: Vilket, och då sa faktiskt min farbror här att dom får komma till oss alla tre. Men sen så blev det så att, som jag sa, Lundgrens gjuteri, han hette Jan och Hilda Lundgren, dom bodde på samma gata som mig. Dom tog hand om min äldsta syster.

AL: Ja.

NO: Hon var snäll och foglig. (Skratt)

AL: (Skratt)

NO: Men stackars Marianne som hon heter, hon är stämplad för livet alltså. För att ingen ville ha henne egentligen. Utan hon hamnade hos min farbrors föräldrar.

AL: Ja...

NO: Och dom var ju gamla, så hon var ju vind för våg, va. Men så hade min, dom hade ju, min farbror hade en, två systrar. Och ingen av dom hade barn. Så hon var ju omhändertagen av tre familjer, kan man säga. Ja, och det här var 44 och femte maj, nej, femte mars fyllde jag tio år. (1944) Och fem dagar senare skulle min, du vet det fanns ju väldigt lite manlig arbetskraft kvar i Finland.

AL: Mm.

NO: Så att man kunde inte köpa ved, utan man fick gå ut i skogen och märka träd som man köpte, så det var ju träd på rot. Och så skogsvaktaren var ju med då. Så min pappa skulle bara gå ut och märka dom här träden, som han sen köpte. Inte fälla, vilket han gjorde i alla fall, han började med ett träd, och fick det över sig. Så att han dog ju där i skogen.

AL: Mm.

NO: Mm, och då var vi ju här i Sverige. Så det var min mamma och farmor som ja, dom höll på att gå under dom med. Och min pappa var ju på hemmafronten, hette det då. Så han var inom brandkåren.

AL: Ok.

NO: Samtidigt som han var under utredning för att få, ja, bli klassad krigsinvalid. Och jag har faktiskt forskat i det här och suttit på arkiv och krigsarkiv i Helsingfors, som jag kan läsa och han, han hann ju dö innan det blev färdigt. Så min mamma fick inte ett öre.

AL: Ja...

NO: Så hon har ju verkligen fått kämpa. Men 46, min syster Marianne som var mellansyster, hon ville hem när min pappa hade dött, så hon åkte hem hösten 45. (1946, 45)

AL: Mm.

NO: Medan Ulla och jag vi åkte hösten 40... Nej, 46 ja, så vi var här ett år längre än henne. (1946)

AL: Mm.

NO: Men då ville dom, mina, min tant och farbror ville adoptera mig när min pappa dog.

AL: Mm.

NO: Men jag är inte säker på att min mamma hade gått med på det.

AL: Nej.

NO: Men då började jag gråta och sa att jag vill vara där Ulla och Marianne är.

AL: Ja...

NO: Och sen frågade dom aldrig mer. Och likadant var det med Lundgrens, de ville också adoptera Ulla då, men dom insåg att min mamma behövde hjälp. För då var ju Ulla 16 och ett halvt år, så hon hade gått ut Katrinebergs folkhögskola. Men dom var verkligen snälla.

AL: Ja.

NO: Men, sen ska du veta att i och med att jag tackat nej till det här så fick jag hela tiden höra, hade du stannat hos oss, hade du fått börja spela piano, hade du stannat hos oss, ja det var så mycket jag skulle fått. Och det är inte särskilt psykologiskt.

AL: Nått slags skuldläggande hela tiden.

NO: Ja, jag hade skuld hela tiden. Men sen, ska vi se 46, det måste vart 48, vi började i samskolan. (1946, 48) Jo, jag kan ju säga, följderna av det här också att vi var här, när jag kom hem 46, då fanns det inte plats i samskolan som det hette, samlyceum.

AL: Mm.

NO: Utan jag började i folkskolan i Hangö. Där gick jag tre månader, och min syster Marianne hade redan börjat där, för hon var ju hemma tidigare. Och då visste hon att det var en, en elev som har blivit uppflyttad, till andra klass. Så jag fick komma, komma till samlyceet efter tre månader och jag visste ingenting om finska. Ingen hjälp, ingen hjälp, och jag vet, jag visste knappt vad god dag var.

AL: Nej.

NO: Så det förföljde mig ju hela skoltiden. Och dom ville ju gärna att jag skulle komma hit på sommarloven och jag, då, du kunde ha hur bra betyg som helst men hade du, första året blev du uppflyttad, även om du var underkänt i ett ämne. Och det hade jag ju i finskan.

AL: Mm.

NO: Men andra året måste du tenta för att komma vidare. Och då ville dom jag skulle komma hit och jag skulle få lektioner för det var en finsk kille som bodde här. Det blev inget av dom lektionerna. Så jag fick ju gå om den klassen. (Skratt) Det var bara en parantes. Men 48 då var jag 13 år, då var ju kriget slut, va. (1948)

AL: Mm.

NO: Och då ville dom jag skulle komma hit på sommaren, så min syster Marianne, då var hon, jag var 13, då var hon 15 och ett halvt eller nånting. Så vi åkte med båt då till Stockholm. Och då var det tydligen så att det var så många barn som kom tillbaka, så det fanns någonting som hette Finlandsbyrån.

AL: Ok.

NO: Och det finns faktiskt en sån här stor plakett vid skeppsbron, på en av fastigheterna där. Där det står Finlandsbyrån. Och det var en man, jag kan se honom framför mig. Hatt, mustasch och käpp. (Skratt) Han såg ut som en engelsman.

AL: Ja.

NO: Då släppte dom inte ut oss förrän det var nån, dom var övertygade om att det var nån som mötte barnen.

AL: Mhm.

NO: Och då var det så olyckligt, så att han som skulle möta oss i Stockholm, hade skickat telegram till min mamma, att han kunde inte möta oss. Alltså skulle vi inte kunna åka.

AL: Ja, ja.

NO: Men då var vi redan på båten. Så det var försent. (Skratt)

AL: (Skratt)

NO: Och då kom vi ju inte ut från skeppskajen utan då stod den där mannen där, för vi var ju sist av alla var vi ju kvar. Så tog han oss till den här Finlandsbyrån också ringde han ju hit ner då. Och sen tog han oss till centralstationen. Ja, du vet där är en övervåning.

AL: Mm

NO: Ja, där satte han oss, och köpte gröt och smörgåsar till oss. Och så sa han nu, också köpte han biljetter då, - nu när det och det klockslaget, ska ni gå dit och dit. Och så åkte han iväg. Och hon var ju 15 och jag 13, vi hade ju aldrig åkt ensamma förr. Men det ordnade sig.

AL: Det gick bra...

NO: Det gick bra, då fick man byta i Nässjö, vet du.

AL: Ja, ja.

NO: Ja, till rälsbuss, var det då. Men sen, det var 48 sa jag, sen 49, varje sommar efter det var jag här på loven. (1948,49)

AL: Mm.

NO: Och även faktiskt en jul kanske, men 52 gick jag ut, samlyceet. Och då, jag har aldrig bett om nånting. Och jag bad inte om det då heller, 52. Men till sist kom det ju ett brev, att dom var väldigt besvikna på mig, för att jag hade inte bett om att få komma tillbaka. Och då åkte jag 52. (1952)

AL: Mm.

NO: För det fanns inga arbeten, jo, det fanns fabriksarbete i Hangö, nått annat, och jag kunde ju ingen finska.

AL: Nej.

NO: Den var inte värd att kallas finska, det jag kunde. Så att, då åkte jag, för jag insåg att mamma vågade inte släppa mig ensam till Helsingfors.

AL: Nej.

NO: Jag var ju bara 17 år. Dessutom, jag vet inte vad jag skulle fått för jobb. För det är klart jag hade kunnat lära mig finska också.

AL: Mm.

NO: I praktiken, va. Men ja, vad ska jag säga mer. Det här är ju, jag tror så här, det var väldigt många barn som blev utnyttjade.

AL: Mm, mm.

NO: Och det blev jag också.

AL: Mm...

NO: Men det, det vill jag nog inte ska vara med här.

AL: Alltså det tycker jag är en del av din historia, för som du berättar så lät det ju som att du var avlastning åt, åt farbror, din farbror.

NO: Ja, ja det var jag. Men du vet, det var inte nog med det. Men det kanske inte ska vara med. Men jag blev ju utnyttjad, jag förstod ju inte det.

AL: Mm.

NO: Jag var bara sju år. Och det här, det har jag berättat för min man ganska nyligen, va.

AL: Mm.

NO: För det är också sånt som man inte vill, bära på, va.

AL: Ja.

NO: Och det blev ju faktiskt så att det blev lite svartsjuka. Min tant var svartsjuk på mig för hon märkte nog vad som skedde egentligen.

AL: Mm...

NO: Men, och, du vet, jag var ju, när man är sju år så förstår man inte det, va.

AL: Nej.

NO: Men han ville ju alltid att jag skulle ligga, på morgonen, komma och ligga hos honom, va. Och sen, ja det var ju upp i åren.

AL: Mm.

NO: Och han försökte till och med, med min syster Marianne.

AL: Mm.

NO: Och då var vi, det var den sommaren, då var hon 15, och jag var 13. Och hon, han ville hon skulle följa med ut och åka. Och du vet, vi hade ju ingen bil så det var ju roligt att åka bil. Så att hon, ja, för han var försäkringsman, va. Distriktschef. Och han åkte ju runt om, till sina ombud. Och då ville han att hon skulle följa med till, ut och åka bil. Så dom åkte ner till Mellbystrand, Mellbystrand, ja. Och där försökte han ju med henne också. Men hon kunde ju säga ifrån så hon sprang ifrån honom.

AL: Mm.

NO: Men han var ju tvungen att plocka upp henne, va. Och det har jag fått reda på kanske för fem år sen bara.

AL: Ok.

NO: Och jag har fått förklaringen sen också, varför han aldrig tyckte om min syster Marianne.

AL: Mm, ja...

NO: Ja, eh, han var ju, ja, det var alltid fel på henne. Ja, men han, nått som var, när jag var här på somrarna, så var det precis som att han muckade gräl, med min tant. För då åkte hon in till sina föräldrar. Och så hade han mig ensam. Och det, ja, jag har kunnat förtränga det här i alla år. Men nått som jag inte förstår, det är att, jag tror det är ingen dotter som har gjort så mycket för dom, som jag gjorde, i vuxen ålder, när jag

hade egen familj. Åkte dit och klippte gräs och sen till, det sista så var hon på Bäck, nej, hon var på Berghem.

AL: Mm.

NO: Dom sista åren, och jag åkte in där, du vet. Vi var här på sommaren och det var fint, ja då åkte jag in där varannan dag, och satt där. Och det gick inte att kommunicera med henne. Och så vet jag en gång jag hade vart där en timme och tjugo minuter, och då så säger hon – ska du åka hem redan? Och det, det så, jag har alltid, jag förstår inte varför jag har haft nån sorts tacksamhetskund, för det har jag ingen anledning att ha egentligen.

AL: Nej.

NO: Men det har jag levt med, hela livet, sen jag var barn.

AL: Mm.

NO: Och jag kan ju ge ett exempel, när jag kom hit 52 då. (1952) Då hade jag ju inget jobb, för han bestämde det också.

AL: Mhm.

NO: Ja, det var, min dröm var ju sköterska, sjuksköterska eller handarbetslärarinna. Men det var inte att tänka på, för det var så dyrt med den här, vad är det? Uniformen.

AL: Jaha.

NO: Och Stockholm var ju handarbetslärarna och det har ju inte heller, jag visste inte att man kunde ta studielån, va.

AL: Nej.

NO: Jaha, så var det tandsköterska, nej, det är som han tyckte, det gick ju inte för det var tandläkare som han inte gillade.

AL: Ja...

NO: Men jag skulle ju få börja i handelsskola, så var det. När jag, lockade han med när jag kom, skulle komma, 52. (1952) Men det blev ingenting med det, utan det blev kurs på Åtvidaberg i maskinskrivning.

AL: Mm.

NO: Jaha, och så, jo då gick jag ju hemma och hjälpte till där. Och då skulle dom på en begravning och då hör jag när hon säger, min tant, ja du, för hon ville ha en päls. – Ja, andras ungar kan du ta, kan du ta hit och försörja, men inte din egen fru.

AL: Mm.

NO: Det var hårda ord.

AL: Mm.

NO: För jag hade egentligen inte bett att få komma.

AL: Nej.

NO: Eh, men det blev i alla fall en så kallad kusin, som slutade på Wallbergs fabriker. Och då fick jag den, det jobbet. Och gå och ta tid på maskiner, och räkna ut löner på, jag tror det var spinneriet.

AL: Ok.

NO: Så det var det jobbet, men så träffade jag en kille där. Och han föll ju inte i god jord, för han var inte fin nog. Men jag, jag tyckte det var så orättvist för dom hade aldrig träffat honom, och dömde ut honom, direkt. Så jag, jag gjorde inte slut. Och till sist så sa han att om du gör slut med honom, så ska jag skaffa dig ett jobb på banken. Och då blir det Sveriges kreditbank i Varberg.

AL: Mm.

NO: Men jag gjorde inte slut ändå, men jag visste att jag skulle göra det. Sen så var det en som förskingrade här, ja, jag kan ju börja, nu gick jag händelserna i förväg. Jo, det var så att, att dom förstod att jag inte hade gjort slut. Och då sa dom, nu, för jag åkte ju ner till Halmstad på helgerna.

AL: Mm.

NO: - Nu får du välja, antingen oss eller honom. Och så skulle dom bort på kvällen. Och jag tog mitt pick och pack och gick.

AL: Ja.

NO: Och, jag sörjde inte så mycket, för det. Men jag tror dom gjorde det.

AL: Ja.

NO: Ja. Och så, jo, så var det en här på banken i Halmstad som förskingrade, så jag fick den tjänsten här.

AL: Mm.

NO: Och du vet, han var ju kund där, va. Och han kom in och han hälsade inte på mig. Också en julafton, jag hyrde ett rum, på stan, Broddesongatan. Så mötte jag dom på en julafton, utan att nån, precis så här. (Hon visar avståndet mellan oss)

AL: Mm.

NO: På Fogdegatan, utan att nån av dom hälsade på mig. Det, tycker jag var hårt.

AL: Mm.

NO: Men, och inte nog med det. Det fanns en man som hette Sjödel på, som var kassör på banken. Han var, först kom ju bankdirektörn, och så kom kamrern och sen kom kassören, det var väldigt hög status på det här. Och det var deras bästa vänner.

AL: Mhm.

NO: Och han, han gjorde så, man gick ju tre år som aspirant och han, det gjorde jag också. Och då avgjordes det om man var lämplig eller ej, och jag gjorde aldrig några fel där, men han, det var straffet. Han såg till att jag inte blev ordinarie.

AL: Mhm.

NO: Men då flyttade jag till Göteborg. Och där så småningom så sökte jag på egna meriter.

AL: Ja.

NO: Jobb på bank i S-E-banken där. Så att det, men sen, han skulle, 58 skulle han fylla 50 år. (1958) Och utan att jag visste av det så kom dom, jag bodde i Sävedalen, plötsligt så var dom i Sävedalen och ringde på.

AL: Mhm.

NO: För då hade dom hört att jag hade gjort slut med den här killen. Och då blev jag bjuden på hans 50 års fest. Och, även, vad heter det, jo, semester här i Tylösand.

AL: Ja.

NO: För det var ju deras sommarstuga som vi så småningom tog över. Men efter 58, då vågade han ju sig inte på mig, va. (1958)

AL: Mm, nej...

NO: Det insåg han ju, ja, så att. Men, ja, han var väldigt, väldigt, väldigt dominerande.

AL: Ja. Det låter som han var väldigt manipulativ.

NO: Ja.

AL: Att han bestämde över allt.

NO: Ja, det gjorde han.

AL: Ja.

NO: Och, du vet han, på senare år, när jag hade familj och barnen var ju inte små, så dom klarade väl sig själva, men då kunde han ringa och säga att du, då och då ska jag till doktorn. Ja men han hade ju, han hade bil själv.

AL: Ja.

NO: Men då åkte jag ner här och följde med honom till doktorn. Jag menar, det är inte riktigt normalt. Plus att jag klippte ju gräset, jag bakade och lagade mat, jämt, för dom. Städa gjorde jag också ibland.

AL: Mm.

NO: Så att, jo men det gjorde jag ju, för att dom hade ingen städhjälp.

AL: Nej.

NO: Och rensade ogräs och allt vad jag gjorde. Och, och jag kan inte förstå det idag riktigt. Varför gjorde jag det, varför hade jag tacksamhetsskuld hela mitt liv, enda tills dom dog?

AL: Mm...

NO: Det är klart lite, vad jag är mest tacksam för, det är att vi kunde överta det här. (Nanny hänvisar till huset)

AL: Mm.

NO: Men det var ju till marknadspris.

AL: Mm, ja. Men det låter som att dom var bra på att skuldlägga dig hela tiden.

NO: Ja, ja.

AL: Att det är det som kanske var med, att det var jobbigt och ta det och då gjorde du hellre, jag vet inte. Om dom, nej.

NO: Ja, ja... Men att, för att återgå till Hangö då, så du vet från, tyskarna kom ju till Hangö också.

AL: Mm.

NO: Och då hade dom, dom kom, Hangö har ju en väldigt bra hamn.

AL: Mm.

NO: Isfri hamn bland annat.

AL: Ja.

NO: Mm, och då kom tyskarna dit, och så skulle dom, dom hade ju alltid packningar. Och då var det, ja kan det ha vart tre kilometer eller nånting. Och det var ju så som jag sa, ont om mat. Så då kärra, kärrade man. Som det hette. Skottkärror och handkärror, som, det var ju kvinnorna som gjorde det.

AL: Mm.

NO: Deras packningar och då fick man ju bröd och choklad och cigaretter för dom som ville ha det, som betalning.

AL: Mhm.

NO: Och då, mamma tog mig med, som förkläde. För att min pappa tyckte inte om det.

AL: Nej.

NO: Nej, men det kommer jag ihåg också, att vi var med där. Och det är klart att dom fick, dom som hade barn med fick ju lite extra då, va. Tyvärr blev det ju också tyska barn.

AL: Mm.

NO: För det var ju många som var, det var faktiskt en del som var tillfångatagna i Ryssland. Dom visste ju inte om dom levde eller ej, deras män.

AL: Nej.

NO: Så att, så var det. Men det här med, som du förstår så var jag ju här under, man kan säga tre och ett halvt år, av ens barndom.

AL: Ja.

NO: Och det, jag vet när vi var borta och så, jag var ju så blyg så blyg. Och jag ville gärna sitta i knät hos min tant, men nej! Bort, ungefär, va.

AL: Ja.

NO: Så jag fick aldrig.

AL: Så hon kunde inte hantera det?

NO: Nej, hon kunde inte det. Men sen, som vuxna, eller som vuxen så blir förhållandet mycket bättre mellan henne och mig.

AL: Mm.

NO: Och som jag sa, han vågade sig inte på mig.

AL: Nej.

NO: Nej. Men det är det jag menar. Det, jag tror att det är många barn som har blivit utnyttjade. Men jag har, men han är tyvärr död, men han kom, han var inte från Hangö, och äldre än mig. Han kom till en jordbrukarfamilj i Simlångsdalen, nånstans där. Och han var ju inte så gammal, men han fick ju jobba som en dräng.

AL: Ja.

NO: Mm. Så den, dom tog ju en del barn, speciellt pojkar, blev ju, kom ju till hem där, ja, speciellt på landet då, där dom ville ha arbetskraft. Billig arbetskraft.

AL: Mm.

NO: Och du vet när det här bygg, de köpte tomten 45, samma år som min pappa dog. (1945) Och då, jag tror att huset var ungefär färdigt 47. (1947)

AL: Mm.

NO: Men det är ingen människa som förstår hur här såg ut, alltså tomten var så du fick en yxa för att komma in på den

AL: Jaha.

NO: Det var bara granskog och ris.

AL: Mhm?

NO: Så då, ja då, min uppgift var att följa med och det var ju dötråkigt.

AL: (Skratt)

NO: Och dra ris.

AL: Ja, ja.

NO: Som han högg ner, ja, usch. Men egentligen, tyvärr finns det inga fotografier på det, hur det såg ut. Men det var...

AL: Ja.

NO: Det kan man inte tro idag. Ja.

AL: Men då gick du i skola inne i stan?

NO: Jag gick, började Brunnsåkersskolan, och bodde på Nymansgatan. Och där gick jag, det har jag faktiskt kort på här också. Det var Amanda Andersson hette min lärare, hon var så snäll. Men hon fick, du vet jag var, nån klocka hade man ju inte. Utan jag skulle ju gå till skolan och på Jesper Digsmedsgatan, vet du vilken den är?

AL: Mm, jag känner igen det.

NO: Ja, ovanför Broddesonsgatan, och så är det en slänt ner så här.

AL: Mm.

NO: Och jag gick väl och så glömde jag av mig och sådär, så jag åkte kana där. För det var ju kalla vintrar.

AL: Mm.

NO: Och dom kunde inte förstå hur jag kunde slita upp mina pjäxor. Enda tills, jo, och jag kom ju alltid försent. (Skratt) Och till sist ringde min lärarinna hem och sa – Nanny kommer alltid försent. Och dom kunde inte förstå, för dom skickade mig tidigare och tidigare, till sist så tänkte min farbror, jag ska se vad, vad hon håller på med. (Skratt) Då var jag och åkte, ja, kana helt enkelt.

AL: Mm.

NO: På nån, den här, det var en ganska hög slänt.

AL: Mm.

NO: Och det var ju jätteroligt. Men till sist så insåg jag ju när hon sa till mig i klassen också, att jag måste komma i tid. Men sen så kom ju alla dom här från koncentrationslägren.

AL: Mhm?

NO: Och då blev vi ju flyttade.

AL: Ok?

NO: Så jag började på Fredriksvallsskolan, men det var ju mycket närmre för mig.

AL: Mm.

NO: Och där gick jag för Ingeborg Nilsson, hon var också väldigt snäll. Och där gick jag ju trean och fyran.

AL: Mm.

NO: Och så ja, jag gick ut. Jo jag skulle ju få börjat på läroverket också, om jag hade stannat.

AL: Mm.

NO: Ja.

AL: Mycket snack, och liten verkstad. Men vad sa du, koncentrationsläger, alltså kom det?

NO: Dom, ja, alla dom som hade kommit med vit, röd, vita bussarna.

AL: Vita bussarna, ok.

NO: Så dom var ju där som, dom hade väl liksom sjukläger, kan man förstå.

AL: Mm, ok.

NO: Men det var ju inte hela skolan, men det var vissa klasser dom flyttade.

AL: Mm. Så du började första klass här.

NO: Ja.

AL: Mm, men var finska ditt modersmål?

NO: Nej, nej.

AL: Nej, svenska var ditt modersmål.

NO: Jag kunde inte ett ord finska.

AL: Nej.

NO: Hangö, ja, jag vet inte om du, det är väl mer för Anders, det här med språket i Hangö.

AL: Ja...

NO: Man hade ingen kontakt med finskan alls.

AL: Nej.

NO: Men det kom efter kriget. För då var det så många ingenmanländare och Karelare, dom måste ju, dom var ju tvungna att försvinna från sina egna, sin egen mark, så att. Och då startade men även industrier i Hangö.

AL: Ja.

NO: Och det behövdes arbetskraft, och det var då finskan började. Men vi har fortfarande en stad, eh, Ekenäs som är fyra mil ifrån Hangö, som är en gammal stad. Och där är det fortfarande svenska som gäller. Men från, kan det ha vart 70 talet så blev finskan huvud, officiellt språk i Hangö. Och då bytte man fort skyltar.

AL: Ja.

NO: På, på gatorna. Från att först vara på svenska och sen på finska så blev det tvärtom.

AL: Tvärtom.

NO: Så det var man snabb med. Men Hangö blir ju tyvärr, det är ju, det har ju ingen landsbygd, utan det är ju Finlands sydligaste udde och stad, så att. Men något som kanske är intressant också det är att Halmstad hjälpte ju mycket Hangö. Och man samlade in pengar här. Men man fick inte skicka pengar, utan man köpte socker och skickade till Hangö. Och sen fick vi Hangöbor köpa socker och sen blev det Halmstad och jag har det här faktiskt på bild som är ganska intressant, tycker jag. Det blev ju ett barnhem va.

AL: Mm.

NO: För det var ju...

AL: Just det ja.

NO: Ja, för det fanns ju, jag menar det var så många ensamstående föräldrar.

AL: Mm.

NO: Och, dom kunde ju inte arbeta, så var det ju här också. Så dom barnen som var på barnhem, jag menar idag hade dom inte vart på barnhem.

AL: Nej.

NO: Och det är dom ju inte heller. För att, dom, dom hade ju mammor som då var ensamstående, dom var ju tvungna att arbeta, men det fanns ju ingen barndagvård.

AL: Nej.

NO: Alltså fick dom va på barnhem.

AL: Mm.

NO: Jag är inte sådär väldigt haj på det här men vi ska se. (Nanny hänvisar till en läsplatta) Och sen i Hangö har man det här med krigsgravar. Där är Åbo slott. Måste ju vara här nånstans. Här är ju Tjuvahålan. Här har vi Hangö. Ska se var det börjar, nej då får vi gå vidare. Här, här har vi den minnesstenen för alla stupade.

AL: Mm.

NO: Sen ha, det här tycker jag, dom sköter det väldigt fint. Det här är hjältegravarna.

AL: Ok.

NO: Men det är ännu fler där, men. Och det här är ju från centrum av stan faktiskt.

AL: Ja.

NO: Och det är Hangös stolthet, men kommunen äger det och det håller på att förfalla.

AL: Ok.

NO: Det är, här är också från stan. Och där är vackra villor, det är Hangö och det är min syster. Och där var ingenting, nej. Där då? (Nanny sveper på läsplattan) Det ska komma, nej nu är jag i Vasa plötsligt. Då måste det vara före.

AL: Så där är strand mitt i?

NO: Ja, det är mycket, plagen är väldigt fin, den ligger här nedanför.

AL: Mm.

NO: Men det var ju konstigt, vad har jag det då. Jag vet inte vad man är nånstans riktigt. Jag har ju många villor också som är väldigt fina. (Nanny hänvisar till foton på läsplattan) Oj, vad hände nu?

AL: Nu scrollade du nog där nere, då går det, går det undan.

NO: Oj, jaha. Ja, nu är jag i glasbruket. Det var ju konstigt, när man ska ha nånting så hittar man ju inte det.

Slut på inspelning.

Inspelning 3

NO: Det har vart, här ser man det också. Det har vart förbjudet område tidigare. Men nu kan man faktiskt, det där är udden där. (Nanny hänvisar till ett foto)

AL: Ok.

NO: Och man, det är ju sandstrand hela vägen.

AL: Så det var där ni kärrade?

NO: Kärrade, just det. Men det var inte enda ut, utan det var baracker dom bodde i.

AL: Mm.

NO: Här kommer dom här fina husen i Hangö. Men då ska nog det komma här också. Nej, nu är jag där igen. Ja, nej dom har nog tatt bort det här, Halmstadgården. Jag får leta, där är den!

AL: Ja.

NO: Det, jo det var ju vanliga, men nu är det, det är nog fritidsgård, barn...

AL: Mm.

NO: Förskola.

AL: Ok.

NO: Men du ser det var en väldigt fin som dom fick ihop.

AL: Från Halmstad då alltså?

NO: Ja. Men det var ju så när vi, när jag åkte mellan Sverige och Finland, då skickade dom pengar som jag skulle ha till biljett i Sverige va. Till tåget. Och då fick min mamma sy in det, i nån fåll, för man fick inte...

AL: Ha pengar?

NO: Dom kunde inte skicka pengar. Väldigt knepigt tycker jag.

AL: Så att dom skickade pengar härifrån till dig i Finland?

NO: Ja, så jag skulle kunna köpa biljett. Min mamma var ju väldigt mycket arbetslös för hon fick ta de jobb som fanns som, till och med, hon kunde ryska.

AL: Ok.

NO: Så ibland så kunde hon till och med tolka, eh, och hon städade lastutrymmena på båtarna. På vintern, för det var den enda isfria hamnen överhuvudtaget, och det var kalla vintrar då. Och då klättrade hon ju ner på såna där lejdare i lastrummet och så hade hon en arbetskamrat då som inte vågade, då tog dom henne i en sån här, jag vet inte vad det heter. Du vet, den man, med lyftkran va.

AL: Jaha.

NO: Det heter nog nått speciellt. Men där dom lägger en massa frakt, va. Så hon åkte ner i en sån.

AL: Gud vad läskigt.

NO: Ja, fast jag tycker även att gå ner för lejdare är ju... Ner går, upp går bättre än ner.

AL: Mm. Varför kunde hon ryska?

NO: Jo hon var född i St Petersburg.

AL: Ok, mm.

NO: Och min mormor hette Porshman och hennes pappa var Lettland, från Lettland. Och det märkliga är att hon gick i svensk skola i St Petersburg. Och vi har varit där och då hittade vi den byggnaden hon hade, alltså min man och jag, inte min mamma. Vi skulle åka till, med henne, mina systrar och jag. Men precis innan vi skulle åka så sa hon – nej, jag kan inte. Det var ju så mycket minnen va. Så hon klarade inte av det. Men hon kom ju på laglig väg till Finland.

AL: Mm.

NO: Dom fick gå, 1918 då dog båda hennes föräldrar i spanska sjukan.

AL: Mhm.

NO: Och hon hade en lillasyster, vad kan hon ha vart? Jag har dom korten här också. Jag kommer inte ihåg hur gammal hon, jo hon var nog kanske, skulle tippa fem år yngre. Så min mamma, och då hade hon TBC så hon var på ett hem. Men min mamma gick varje dag till konsulatet och tittade om deras namn var med, så dom skulle komma på laglig väg. Dom fick inte ta med sig nånting.

AL: Nej.

NO: Och då hade hon en, ja det var ju halvbror, redan som var affärsman i Finland, som var gift med en ryska. Men dom bodde där redan och varför det var så här att min mormor var född i Borgå och Finland tillhörde ju, nej, inte tillhörde, det var storfurstendöme till Ryssland.

AL: Ja.

NO: Så att därför kunde dom, ryssarna ville bli av med alla utlänningar för dom hade ju inte mat till deras egna. Så därför kom dom, men det tog två år innan dom kunde komma.

AL: Mm.

NO: Och hon har ju berättat om hur hemskt det var för hon jobbade på spårvägen där. Och hundarna var ju utsvultna också och dom luktade sig till att hon hade nån brödbit med sig. Så hon blev attackerad av dom, hon fick slänga ifrån sig det. Och sälja, hon hade ju fått smycken när hon fyllde, eller när hon konfirmerades och allt fick hon sälja. För lite mat.

AL: Mm. Hårt liv.

NO: Ja, men det var många, hon hade en väninna, det hör ju inte hit men, som kom från ett stort gods.

AL: Mm.

NO: Von Sy... Jaja det var en adlig familj. Och du vet han fick ju ta, dom flydde ju. Och han fick ta jobb på en fabrik, dom hade ju ridhästar och tjänstefolk och mycket pengar, men hon var alltid glad ändå. Ska jag sätta lite kaffe?

AL: Det får du gärna göra.

Slut på inspelning

Inspelning 4

NO: Som jag sa, min pappa jobbade ju på, i Hangö, han jobbade ju på brandkåren så han var ju inte alltid hemma, på nätter, kvällar och nätter. Och där hade vi skyddsrum i skogen, och det var långt att springa dit. Så en, en gång kommer jag så väl ihåg att vi fyra, min mamma och mina systrar låg framför spisen i köket. Och mamma bad till gud att dom inte skulle se, vi hade rök förstår du, mamma eldade i spisen.

AL: Mm.

NO: Och hon var rädd att dom skulle se röken i alla fall, vi hann inte till skyddsrummet. Därför låg vi på golvet om det skulle hända nånting.

AL: Mm.

NO: Men det var ju Helsingfors dom var ute efter att bomba, det var inte, den perioden var det ju det.

AL: Ja.

NO: Men tidigare så var det ju Hangö dom bombade. Så att.

AL: Men du sa ni hade skyddsrum i skogen?

NO: Ja, det var 650 meter att springa.

AL: Mm.

NO: För då bodde vi i den här villan som fanns kvar efter kriget, eller efter bombningarna i Hangö.

AL: Men var ni flera stycken som delade på det skyddsrummet?

NO: Nej, det var liksom allmänt skyddsrum så alla villorna där, var det ju som man hade det där för det var kommunen som hade det.

AL: Ja.

NO: Byggt det helt enkelt. Vill du ha mjölk i kaffet?

AL: Ja, gärna om du har.

Slut på inspelning.

Inspelning 5

NO: Det är Nymansgatan 2. (Nanny visar gamla foton)

AL: Ok.

NO: Ett funkishus, kan man säga, som man byggt till där med terrass. Vad är detta? Ja det är min mamma och pappa när dom gifte sig. Men det här är min mellansyster, du ser att hon är lite mer pojkflicka, redan där. Det här var huset där vi bodde som var kvar.

AL: Ok.

NO: Ja, som vi kunde flytta till.

AL: I Hangö?

NO: I Hangö. Där var när jag fick ha kalas för två stycken klasskamrater.

AL: Jaha, ja. Och då fick du ha det kalaset efter din pappa hade dött?

NO: Det var, jag ser att jag har min sorgklänning på mig där. Så det måste ha vart i samband med det.

AL: Men det här var ju väldigt grant måste jag säg.

NO: Ja men, alltså när jag tittar på mina, jag har så många ställen, gamla foton. (Nanny letar bland sina foton) Jag hann inte förbereda mig sådär väldigt bra, om jag ska vara ärlig.

Slut på inspelning

Inspelning 6

NO: Storfurstendöme, jaha jag skulle inte ha nånting.

AL: Du skulle ha kaffe själv ju, då kan jag hämta. (Skratt)

NO: Socker, vill du ha det?

AL: Nej tack.

NO: Jo då var hela plagen avstängd, det är ju den finaste stranden i parken. Där alla dom här vackra, tack, alla vackra villorna är. Det är ju mycket, mycket snickarglädje.

AL: Ja.

NO: Ja, och där har Fazer som semesterhem, och Anneli Alhanko har villa där, väldigt vackert område. Då var det avstängt.

AL: Mhm.

NO: Hangöborna fick inte närma sig där, så att. Och kasinot som jag visade också, det var bara för, det var ju dom här, ja, storfursten med sällskap som bodde där.

AL: Mm.

NO: För det var deras sommarnöje, var ju väldigt nära till, från St Petersburg.

AL: Mm.

NO: Varsågod, får ha servett också. Så Hangö har en historia också.

AL: Ja.

NO: Men, det är ju en sommarstad.

AL: Mm.

NO: Vi var där en gång, Bengt och jag på, för ett par år sen, på vintern, inte vintern, det var höst. Vi höll på att få lappsjukan. (Skratt)

AL: Ja.

NO: Men sommaren är underbar där.

AL: Är det inte lite som Halmstad då?

NO: Jo, men.

AL: Fast Halmstad är lite större.

NO: Ja, det är bara, och nu ska min väninna, klasskamrat där i Hangö, hon försöker sälja sitt radhus för hon vill bo i lägenhet. – Nej, ingen vill ha mitt radhus. Och här blir mindre och mindre befolkning va. Så att, - och jag får bo kvar i mitt radhus. Nej, jag undrar vad det är idag, det är, ja 10 000, absolut mest. Varsågod.

AL: Mm, ja. Men du sa dom bombade Hangö, i början, sa du det?

NO: Ja då, 39. Det kan jag ju också berätta, min mamma arbetade faktiskt på Fazers också. (1939)

AL: Mm.

NO: Och, men pappa var, han var ju, dom var mobiliserade, så han var bara hemma på permission. För det var ju oroligt, och dom första bomberna föll ju i Hangö, första bomben föll på vår gata.

AL: Mhm?

NO: Och det, min farmor som också bodde i det här huset hon tog med, ja det var en annan tant som tog oss med, men min farmor hann inte med så hon hamnade i diket,

och tryckte där. Men på vår gata, också sprang vi till ett annat hus, närmre bomben. Ja, så att där var ju en som dog, och en blev invalid, blev av med sitt ben. Så det var ganska dramatiskt.

AL: Mm, 39, ja. (1939)

NO: Och sen då, såg min pappa till att vi skulle ifrån Hangö, men det var Tåktom som ligger kanske, ja, några kilometer, fem, ja det är nog kanske mer. En bondgård, och där var vi, hur mycket människor, det kommer jag ihåg, var inte gammal. Men jag trillade ur nån soffa eller nånting. Och det låg folk på golven, och du vet, vi hade höns, det hade man ju, väldigt mycket. Min mamma grävde ner kristall och värdesaker, grävde hon ner i jorden. Och min farmor hämtade, gick varje dag, hon var ju, 33, herre gud hon var 71 år, gick varje kväll och matade hönsen, också tillbaka igen. (1933)

AL: Mm.

NO: Och det, och sen blev det ju det att vi hade tio dar på oss och flytta.

AL: Mm.

NO: Så att.

AL: Men tömde dom hela, eller fick några bo kvar?

NO: Nej, då när det var tio dar vi skulle flytta, fick ingen vara kvar. Men sen var det ju frivilligt då från första bomben, kan man säga, men det var ju farligt.

AL: Ja.

NO: Ja, för dom fortsatte jag att bomba, så då. Men efter tio dar, ja efter ska jag inte säga, för det var ju längre tid. Men vi fick tio dar på oss att flytta.

AL: Mm. Och då flyttar ni till Helsingfors?

NO: Nej, faktiskt till det här Bromarv, som är en sommarort. Och även fiskesamhälle och fritids, ja, mycket fritid. Och där var ju så mycket sommarstugor. Och där, det kommer jag också ihåg, att det flög ryska plan där också. Men dom bombade ju aldrig där. Men det var en som nödlandade på isen, och vi bodde i en sommarstuga, eller hus, villa var det ju, där dom gick vakt varje natt va. Och min, det visste vi ju inte då, men min blivande svåger var 15 år när han gick vakt på natten med en vuxen naturligtvis. Men, hade gevär.

AL: Mm.

NO: Han, och han har ju berättat, han var ju livrädd. Och så var det ett plan som nödlandade, och den här piloten, det kan ha vart på natten eftersom han hann försvinna, va. Det var ju stor jakt efter honom, och till sist hittade dom honom för han satt i ett träd och rökte och då såg dom röken. (Skratt) Så det var ju inte så svårt.

AL: Nej.

NO: Men han hade ju inte klarat sig där ändå.

AL: Nej.

NO: Det är klart att han hade kunnat tvinga sig till, han hade väl pistol han med.

AL: Ja...

NO: Ja, men sen så var det ju lite stillestånd där och då, det var då min pappa började arbeta på Fazers i Helsingfors och vi flyttade. Men du vet, en butikslokal, jag kan se den framför mig. Det var ju, jag vet inte om där fanns nån spis, det kommer inte jag ihåg. Men nån gång på 80talet måste det ha vart, som vi bestämde oss, vi tre, systrar, nu ska vi åka och se var vi bodde nånstans. Och jag hade ju sett framför mig ett jättestort hus, och det var väl ett tre, två, nej jag tror inte det var ett tvåvåningshus, det var en länga med tre ingångar tror jag. Det var ju inte alls så stort som jag trodde.

AL: Nej. Men minns du när dom berättade för er att ni skulle till Sverige?

NO: Jag kommer inte ihåg, mer än att min äldsta syster säger att det hade kommit hem barn, som hade varit i Sverige, och berättat att där fick man choklad alltså godis och det fanns det ena med det andra. Så min mellansyster som var egentligen idag, mest kritiskt till detta, det var hon som tjtade på mamma och pappa att vi skulle få åka.

AL: Ja.

NO: Men hon är det som är, men det är klart, hon har inte, hon har farit illa, tycker jag.

AL: Mm.

NO: För hon har, hon är väldigt olik min äldsta syster, vi är väldigt lika hon och jag, medan min mellansyster är bitter på livet på något sätt.

AL: Mm.

NO: Och det tror jag har satt sina spår.

AL: Ja, visst.

NO: Och detta tror jag också, att ingen ville ha henne. Hon, och det, hon har rätt i det. Dom ville inte ta tillbaks henne där hon hade varit. Där Ulla hade varit, där dog pappan i en olycka med ett tåg, han blev påkörd, och dottern låg medvetslös i 14 dar. Så det var ju inte konstigt, för de fick ju flytta ifrån Knebildstorp.

AL: Ok.

NO: För det var ju bara arrende. Så, det var inte konstigt, men att den andra familjen... Idag är dom väldigt goda vänner dom här två. Men då vid den åldern, vad var hon då, ska se vi kom tillbaks 44, då var hon 12 år, måste hon har vart. Då ville ingen ha henne.

AL: Mm, ja, nej det går inte att tänka sig.

NO: Mm. Hon var mer vild än tam.

AL: Mm.

NO: Men, som du vet så har det varit mycket skrivelser om det var bra eller dåligt, jag vet inte, det finns nog ingen som har svaret på det.

AL: Nej.

NO: För om vi hade varit kvar i Helsingfors, ingen mat, och leva med det här att dom bombade varenda natt. Och sitta i det här, det var ju inget skyddsrum det var en källare.

AL: Mm.

NO: Men ja, jag vet inte, vilket som var bäst.

AL: Nej.

NO: Lite mer kaffe?

AL: Mm, lite grann.

NO: Men det var ju, jag har ju läst mycket böcker hur det var för många barn som kom, dom kunde ingen svenska när dom kom.

AL: Ja.

NO: Och så lärde dom sig svenska.

AL: Mm.

NO: Oj då, jag höll för mycket kanske.

AL: Jag dricker tills jag inte vill ha mer.

NO: Och då, ja så kom dom till fattigdom i Finland och kunde inte språket. Jag vet inte, har du sett den här, bästa...

AL: Bästa av mödrar?

NO: Ja.

AL: Nej, jag ska, jag har den hemma nu.

NO: Har du det.

AL: Ja, så jag ska se den. Och det är många som berättar om den, just att dom känner igen sig.

NO: Ja, ja hon spelar ju väldigt bra, Maria Lundqvist där. Och där fanns ju också en orsak varför hon var så, ja, det var ju, jag ska inte säga något mer. Men det finns en förklaring varför hon var som hon var, mot den här pojken.

AL: Mm.

NO: Men ja, det är väldigt konstigt, jag är kanske lite konstig, vi såg den på bio. Och jag hörde ju hur folk grät och grät och jag fällde inte en tår.

AL: Nej.

NO: Och till och med en god vän till oss, som han är, inte macho men nästintill, han hade gråtit. Också, men så köpte vi den, DVD och så tittade vi på den igen, hemma. Då först, då grät jag, för då tyckte jag den var så gripande, men inte första gången. Ja, jag kan inte förklara det.

AL: Men det är väl en sak när man sitter i en bio, det är ju, man är ju väldigt många som samsas.

NO: Men även Bengt, kom i tårar, va. Så att det var ju stora starka män, som grät.

AL: Ja. Ulla var din storasyster?

NO: Ja.

AL: Och Marianne?

NO: Mm.

AL: Vad hette din mamma och pappa?

NO: Ja, du vet hon var ju född i St Petersburg, är döpt till Eugenia Elisabeth men där gör dom ju om namnen, allmänt kallad Jenny, det var nog många som inte visste annat.

AL: Mm.

NO: Men i officiella papper stod där nog Eugenia.

AL: Mm.

NO: Och pappa hette John Emil. Han var född 1902 och mamma 00. (1900)

AL: Åkte ni båt alla gångerna?

NO: Nej.

AL: Nej.

NO: Jag har försökt forska här med mina systrar för jag kommer ju inte ihåg så mycket men jag har nog skrivit här nånstans. Jag har börjat berätta för mina barnbarn. Jag har en del brev jag har skrivit, jag har väldigt mycket papper eftersom min, så och så. Och barnbarn vill att jag ska skriva.

AL: Mm.

NO: Nej, den här är inte alls det. (Nanny letar bland sina papper) Eh, ja, första gången, det var ju 42. (1942) Då åkte vi båt. Då fastnade vi i isen, det var ju så...

AL: Ok...

NO: Ja, jättekall vinter.

AL: Ja.

NO: Och en av dom här pojkarna som bodde på det här barnhemmet påstod att vi satt fast två veckor, men det kan, det är omöjligt. Vi kan inte ha suttit fast i två veckor. Men den här isbrytaren var tvungen att ge sig nån annanstans, det kommer jag ihåg. Men hur länge vi satt, det kommer jag inte ihåg. Sen när vi åkte hem, jo men då åkte vi också båt. Och det handlade om Heimdal och Arcturus.

AL: Mm.

NO: Och sen när vi åkte andra gången, då åkte vi hela Finland, hela Sverige ner till Halmstad.

AL: Tåg?

NO: Tåg.

AL: Mm.

NO: Men nu ljuger jag. Det måste ha vart andra gången vi åkte, nej, när vi åkte hem. Det här måste, jag ska åka till Finland på torsdag. Och dom kan ju det här bättre än mig. Men jag vet bara att vi måste åkt båt andra gången.

AL: Ok.

NO: Därför att då blev min äldsta syster sjuk. Och då samlade dom upp oss på, vad heter det, St Jörgens sjukhus, i Stockholm. Inte Anglais.

AL: Ok.

NO: Mm. Men jag har åkt tåg också.

AL: Mm.

NO: Men du, det här ska jag ta reda på lite bättre.

AL: Det är ingen fara.

NO: Ja, men det ska jag göra för att, du vet då, då gjorde dom så här när vi åkte tåg. Att dom la masonitskivor mellan bänkarna, även där uppe på hatthyllorna låg det.

AL: Ja.

NO: Där låg vi också.

AL: Där uppe också?

NO: Ja, i dom här. Och då var det ju farligt så tåget fick stanna en gång, och, vad ska du göra?

BO: Mina glasögon.

NO: Glasögon, ja du får ta dom.

AL: Ja, dom kan vara bra att ha.

NO: Ja. Jo, när, ja, det kom väl flygplan och då stannade tåget och då fick vi...

AL: Hålla i er?

NO: Nej, vi fick gå av tåget och gömma, ja sprang därifrån eller vad vi gjorde.

AL: Mm.

NO: Nånting måste vi ha gjort. Och som sagt, en gång vet jag att Ulla blev kvar en månad också.

AL: Mm.

NO: För hon var sjuk.

AL: Ja.

NO: Men det var ju långa resor där.

AL: Mm.

NO: Jag säger stackars Röda Korset tanter. (Skratt)

AL: Ja, minns du hur, var dom många som tog hand om er.

NO: Jag kommer inte ihåg det, men det måste det ju ha vart. För tågen var ju fulla.

AL: Men minns du något från Stockholm?

NO: Förlåt?

AL: När du var i Stockholm, den här månaden du var sjuk?

NO: Ja, det är i Humlegården. Jo, jag vet att jag flyttades, jag var på två olika sjukhus. Först då på Angleterre och så till ett sjukhus, och sen till ett annat, men jag kommer inte ihåg vilka de var. Men det finns, måste ju finnas i nått arkiv.

AL: Ja.

NO: Och sen så, men det är lite konstigt, var kanske jag kom tillbaks till Angleterre då eftersom jag åkte kälke i Humlegården, eller tefat, ja det fanns inte tefat då. Men en

sak kan jag också berätta, när jag kom då första gången till Halmstad, det var ju väldigt kallt och mycket snö. Då, vi var ju undernära.

AL: Ja.

NO: Och då hade, man fick en sån här potatismage, så att jag fick, jag hade alltid klänningar med smock.

AL: Ja.

NO: Och så hängde dom ju härifrån, smocket var ju här, så hängde den löst, och då syntes inte magen. Och så en av dom första gångerna så hade vi fått låna nån spark från nån släkting. Och du vet den backen ner där, den är ganska brant, Fogdegatan.

AL: Mm.

NO: Så skulle min tant till stan och så sa hon, - nu kan du åka upp och ner här medan jag är i stan. Men jag orkade en gång, jag var ju så trött, vet du, så jag, så jag orkade inte mer. Så jag satt ju där och frös och väntade tills hon skulle komma.

AL: Usch då.

NO: Det kommer jag ihåg också.

AL: Men när började det ordna till sig?

NO: Ja, det skulle man egentligen kunna se på kläderna här. Jag hade ju en sån, uh min rygg. (Nanny letar bland sina bilder) Var är den nu då, där, skulle jag kunna se på. Där är dom. Här är också. Jag hade en lillasyster, hon dog, när hon var två månader.

AL: Ok.

NO: Lunginflammation, det gör man ju inte idag längre.

AL: Nej...

NO: Den var det inte, och det där är pappa, ska se om det är. Ja, där är jag ju tio år, då har jag inte smock längre.

AL: Nej.

NO: Så det var, där är ju kappa.

AL: Ja, men det tog ändå ett tag och...

NO: Ja, det gjorde det. Jag kom inte ihåg om jag hade såna klänningar när jag åkte. Nej, på det där fotot där, där är jag ju åtta år, och det är inte smock heller, så det måste ju ha gått bort tidigare.

AL: Mm.

NO: Och där hade jag ju bara vart ett år.

AL: Ja.

NO: Så det kanske tog ett halvår eller nånting.

AL: Hade du hemlängtan?

NO: Jag kommer inte ihåg det.

AL: Nej.

NO: Det gör jag faktiskt inte. Eh, jag hade ju, men när jag, första gången hade jag ju långt till mina systrar.

AL: Mm.

NO: För den ena bodde på den, Magnus Stenbocksväg då, Marianne, och Ulla bodde här ute.

AL: Ja.

NO: Så att det var ju långt.

AL: Fick ni ses?

NO: Ja, det fick ni. Här är väl ett sånt. Nej det, jo där, där är vi tio år för där har jag min klänning då när pappa hade dött. Och där är min syster Marianne också, hon har också nån sån här pepitarutigt, man hade ju sorgekläder på den tiden.

AL: Mm. Så här hade du flätorna kvar.

NO: Ja, dom hade inte hunnit åka än. Men det var ju precis efter.

AL: Men du fick inte bestämma själv, antar jag?

NO: Nej, hon tyckte det var jobbigt. Skulle fläta varje morgon. Men jag var väl inte ledsen, det har jag inget minne av, att jag grät för att jag miste flätorna.

AL: Nej.

NO: Men annars var det inte mycket jag fick bestämma.

AL: Nej.

NO: Och du vet när jag var, då när jag kom hit 17 år gammal, då hade jag ingenting att säga till om. Jag fick inte gå ut och dansa, jag skulle, jo det fick jag, men då skulle jag gå på restaurang. Vilken 17 åring gick på restaurang?

AL: Nej.

NO: Och jag fick inte gå till folkparken, det var ju det enda stället det var dans.

AL: Mm.

NO: Så jag hade, jag var väldigt ensam.

AL: Ja.

NO: När, då när, vid 17 års ålder.

AL: Och du vågade inte trotsa dom?

NO: Nej, jag gjorde aldrig det. Och jag vet en gång, det var bekanta till dom, hade en släkting som var lika gammal som mig som bodde här i Tylösand. Och vi skulle till, det var faktiskt dans på Hallandsgården, men jag skulle vara hemma klockan elva. Och du vet cykla från Hallandsgården hit, det tar ju en stund. Jag cyklade som en galning, och den här stackaren, hon fick hänga med. (Skratt) Men jag hann inte hem så jag fick utgångsförbud.

AL: Det gjorde väl inte så mycket tänkte jag säga, för du fick ju inte gå nånstans ändå.

NO: Nej, men det fick jag ju gå, till Hallandsgården, det var inte så hemskt. Och sen så, när jag kom till, det här är ju bara en parantes, men när jag kom till Varberg, du vet, det var ju också rena, ja, lyxen att komma dit, härifrån. Och på sommaren.

AL: Mm

NO: Men så var det en arbetskamrat som var med i Socialdemokraterna, och det hände ju inget där på vinter, så jag gick med. Och jag blev kassör, i ungdomsförbundet då. Och jag träffade många jämnåriga där, och det var väl tur det för på vintern är det ju en död stad. Ja, men sen så blev jag skickad till en konferens här i stan på Grand Hotell, var jag med. Och då tyckte min farbror, nej, nu fick det räcka. Det var inte populärt längre. Men dom såg väl en chans att jag skulle göra slut med den här killen, så därför tyckte dom att det var bra att jag gick med där, och träffade. Men när jag kom så långt så att jag skulle bli engagerad då var det inte roligt längre. Men jag flyttade ju till Halmstad sen så det självdog.

AL: Ja.

NO: Ja. Mm.

AL: När träffade du Bengt?

NO: 58. (1958)

AL: I, var bodde du då?

NO: I Göteborg, det gjorde jag. Och han hade bara vart hemma från Gaza i 14 dar, sen var han fast.

AL: I Gaza?

NO: Gaza, kom han hem ifrån.

AL: Vad hade han gjort där.

NO: Ja, han var ju FN-soldat. Men han var befördrad faktiskt, han var på Gazaremsan där.

AL: Mm.

NO: Nu ska han faktiskt, har han fått inbjudan till, jag kommer inte ihåg hur många år det är som första bataljonen var där, han var tredje omgången, var han där. Och nu ska han få någon hedersutmärkelse från Svenska försvaret eller vad det är, i Stockholm.

AL: Ja, där ser man. Vad hade ni för kontakt, vad hade du för kontakt med din mamma i Finland?

NO: Jo, men det har jag alltid haft.

AL: Mm, ni har skickat brev och...

NO: Ja då, jag såg ett brev här till och med. Jag har sparat en del brev. Men då, man kunde inte ringa på den tiden. Ja, vi hade ingen telefon, min mamma hade ingen telefon, inte förrän på äldre dar.

AL: Nej.

NO: Så det var brev som gällde.

AL: Mm, kunde ni också skicka paket?

NO: Ja, då kunde man det. Idag är det ju fruktansvärt, det går inte att skicka, knappt brev längre.

AL: Nej... Hur ser din relation till Halland ut?

NO: Ja, det här älskar jag.

AL: Mm.

NO: För att, båda två säger, underbart att komma ner. Jag tror vi var lite inne på att stationera oss här, bland annat var det huset där, mitt snett över. Som är ett fantastiskt hus, och släppa banden i Göteborg. Men så har vi ju en familj kvar här, jag då hade vi två familjer, men nu har vi ju en familj i Australien. Och men vi har ju barn och barnbarn fortfarande och då är det svårt. Så att vi får så länge vi orkar, så får det bli två ställen.

AL: Ja.

NO: Men har, tidigare hade vi ju hus i Mölnlycke också, men det blev för mycket. Så att, men det är underbart att komma ner, så nej, det här har jag alltid sagt, det är det sista som får gå.

AL: Mm.

NO: Här är ju bara att öppna dörren och alla dessa promenadstråk...

AL: Men tror du det påverkar att Hangö är en sommarstad med kusten i centrum och att Halmstad är lite likt.

NO: Ja, absolut, därför att, att jag skulle ju kunna bosätta mig i mitten av Sverige, sjöar är ingenting för mig. Det skulle jag ha fruktansvärt svårt för.

AL: Mm, jag brukar säga det samma, jag.

NO: Ja, jag vet vi har badat i nån sjö, tycker det är uh. Nej det är nästan som man är utan hellre. Hellre utan.

AL: Men du sa du lärde dig simma här i Tjuvahålan?

NO: Ja, det gjorde jag, så att. Och sen har vi legat väldigt mycket på klipporna här nere. Det är väldigt många som inte är Halmstadbor, dom har ingen aning, tror att det bara stora stranden som gäller, och så, men nu mera, vi ligger inte längre som man gjorde förr. Vi kunde gå ner på morgonen, lägga oss på klipporna, nej, nu är det handikappbadet som gäller.

AL: Ja, mm.

NO: Och så behöver vi inte trängas där, vi har det så skönt där. Jo men vi sitter på bänken litegrann kanske, men inte lägga sig där, har ju svårt att komma upp igen.

AL: Ja.

NO: Ja, så att nej, det här betyder väldigt mycket för mig, och även för våra barn.

AL: Ja.

NO: Dom var väl, 73, då var den ena tolv och den andra nio år. (1973)

AL: Mm.

NO: Så det har väldigt stor betydelse. Och även barnbarnen, faktiskt. Nej, havet är havet, det går aldrig, jag kan sitta där uppe utanför restaurangerna, eller Bettans bar, hur länge som helst och bara titta.

AL: Mm.

NO: Det är underbart.

AL: Det är något speciellt. Men vinterbadade du sa du?

NO: Ja, nu när jag ska till Hangö då blir det vinterbad, men det värsta är min syster hon ska dit klockan sex på morgonen.

AL: Ja, det förstår jag.

NO: Ja, hon vill göra det innan, det är väldigt populärt, fast Hangö är så litet så är det väldigt mycket, många som vinter, ja, vinterbadar.

AL: Mm.

NO: Och det är så tidigt, och hon vill vara där innan, innan alla andra kommer. Och det är så roligt, det är en sån där liten, liten byssja. Ja, mycket liten, och så halva byssjan är för herrar, då knackar dom, för man går ju ner naken va, ja, så att det inte kolliderar i trappan. Ja, det är jättehärligt.

AL: Ja, där ser man.

NO: Så att, jo, men här vinterbadar vi inte, inte jag. Jag är väl den som är större entusiast än Bengt. Men när dom tar bort räcket, där går gränsen för mig. För att det är livsfarligt.

AL: Ja, det är svårt.

NO: Det är som såpa där. Mm.

AL: Du sa att dina barn och barnbarn har bett dig skriva ner.

NO: Ja.

AL: Hur viktigt tror du det är att berätta sin historia?

NO: Jag tror det, för jag ångrar mig bittert, för min farmor kunde berättat mycket, och min mamma gjorde det. Och hon satt och berättade när hon blev sjuk och dog, så var jag där. Och vi trodde väl inte det var så farligt. Trodde hon hade, ja ont i magen helt enkelt. Så hon var på toaletten, sen så åkte jag, och så hann jag bara hem. Också ringde dom efter mig, och jag hann precis innan hon dog i Helsingfors. Och vi tog ju hem en läkare, eller mina systrar tog dit en läkare som sa att det var maginfluensen. Och det var stora kroppspulsådern som hade brustit.

AL: Jaha.

NO: Men du vet, hur ska man, en sån där gammal Hangöläkare, han hade inte så stor erfarenhet. Så det fanns inget att göra.

AL: Hur gammal var hon då?

NO: 83 var hon faktiskt.

AL: Mm. Vilket år dog din pappa?

NO: Min pappa, när han dog?

AL: Ja.

NO: Ska jag räkna ut, han var 45, 43, 42 år.

AL: Han var 42, så 44? (1944)

NO: Förlåt?

AL: Så år 1944?

NO: Nej, han hade inte hunnit, han fyllde sent på året, och detta hände i mars, så han var bara 42.

AL: Ok. Jag tror vi har täkt in det mesta, så vi kanske kan ta lite foton?

NO: Mm.

Slut på inspelning.

Inspelning 7

NO: Så hade det ju varit väldigt dåligt med mat, och då kom, då fanns det kolonier, min äldsta syster kom till nått som hette Lövholmen, och min andra syster till Mårten by, och där fick man då, på nåder så fick jag följa med. Egentligen skulle inte jag få följa med till den här kolonin för jag var för liten.

AL: Ok.

NO: Men jag fick göra det och medan vi var där, vi skulle vara där en månad eller nånting, sen skulle vi hem, tillbaka. Men då bröt kriget ut igen, så vi fick stanna längre, men vi kom ju till Helsingfors igen. Så det var då dom började bomba igen.

AL: Men låg det långt bort ifrån Helsingfors.

NO: Nej, utanför Helsingfors kan man säga, det var inte så långt. Jag har ett kort, jag ser ju bedrövlig ut där. Så att, men det var, och då fick vi odla lite, så vi fick grönsaker och bär har jag för mig också. Så att det var ju väldigt bra på så vis. Ska vi se. (Nanny tittar i bilder jag tagit med) Här ser hon glad ut, en liten flicka. Vad står det på dom?

AL: Tolk.

NO: Tolk, det är klart att det behövdes. Här var lite större ansikten.

AL: Ja, dom ser ju lite yngre ut än du var.

NO: Ja, det är dom ju, de är yngre. Men ja. Det är kanske så tjockt. (Nanny hänvisar till pappret)

AL: Ja, det är fotopapper.

NO: Dom är också för små för mig.

AL: Mm.

NO: Jaha, kan det vara på båten det här?

AL: Ja, eller tåg där.

Slut på inspelning.